

Monumentnummer*: 531876

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status **rijksmonument**
Inschrijving register* **05 december 2014**
Kadaster deel/nr **82967/28**

*Woonplaats** **Spijk** *Gemeente** **West Betuwe** *Provincie** **Gelderland**

Locatiennaam **Spijk** *Locatieomschrijving* **Tussenstelling Nieuwe Zuider Lingedijk**

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Heukelum	D			515
Vuren	N			121
Vuren	N			93
Heukelum	D			518
Heukelum	D			519
Heukelum	D			524
Heukelum	D			130
Heukelum	D			521

*Omschrijving***

Cluster 71.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

DUIKER / KEERSLUIS, als onderdeel van de waterwerken nabij de Nieuwe Zuiderlingedijk die moesten dienen als inlaat en kering bij het eventueel inunderen van de aangrenzende, westelijke Tielerwaard. Het verdedigingsstelsel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie was in de eerste plaats gebaseerd op het gecontroleerd onder water zetten van (grote) terreinoppervlakken. Gecontroleerde inundatie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

verge een ingenieus systeem van waterwerken, zoals sluizen, stuwen en kanalen, waarmee het noodzakelijke peil snel en binnen nauwe grenzen gesteld en gehandhaafd kon worden. Er werden vele verschillende typen sluizen toegepast, afhankelijk van de plaats waar ze in het systeem functioneerden. Soms werden reeds bestaande scheepvaart-, uitwaterings- of keersluizen gebruikt, maar ook zijn er vele nieuwe gebouwd of bestaande (sterk) aangepast. Soms moesten lokale peilverschillen tussen afzonderlijke poldereenheden worden overbrugd door het opnemen of gebruiken van keersluisjes in bestaande kades of dijken. Hiertoe zijn vaak schotbalkkeringen in vaarten of zelfs in coupures in kades toegepast, maar ook zogenoemde verlaten met houten of ijzeren hefdeuren of duikers met schuiven zijn voor dit doel benut. De sluis maakte voorheen als No. 4 deel uit van een van een viertal, van 1 tot 4 genummerde duikers, waarvan de andere in en rond de (niet meer bestaande) kruising van de Tiendweg en de Nieuwe Zuiderlingedijk lagen. Mogelijk zijn van deze exemplaren, die op vooroorlogse topografische kaarten 1:25.000 zijn aangegeven, nog sporen of relictten aanwezig. In het terrein zijn nog wel een of meer keersluisjes aanwezig. De duiker nabij het zuidwestelijke einde van de Nieuwe Zuiderlingedijk behoort tot een categorie van relatief grote gemetselde duikers die deel uitmaakten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Omschrijving

De DUIKER / KEERSLUIS door de Nieuwe Zuiderlingedijk nabij het westelijk uiteinde van deze dijk, ter weerszijden uitgevoerd met tot op dijkhoogte opgemetselde hoofden, waarop dekstenen. Het zuidelijke hoofd op enige afstand van de dijk kruin en hiermee verbonden via een loopbrug. De duikersluis is ter weerszijden voorzien van hoge verticale fronten die aansluiten op aflopende keermuren, waarin 'driebeelige' gevelankers. Aan de zuidzijde een schuif met windwerk op het hoofd, en een tweetal davits voor ophalen of neerlaten van schotbalken. In het noordelijke hoofd een enkele, naar de Lingezijde kerende deur, voorzien van schuif met windwerk. De keersluis meet in totaal ongeveer 30 bij 2 m; de afstand tussen de beide hoofden bedraagt ongeveer 20 m. De duiker is naar vorm, omvang en uitvoering - onder meer door schuif, schotbalken en enkele deur - van een in de Nieuwe Hollandse Waterlinie zeldzaam type.

Waardering

De DUIKER / KEERSLUIS in de Tussenstelling Nieuwe Zuiderlingedijk nabij het westelijk uiteinde van deze dijk is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de aan de militair-strategische en civiele bouwkunde gerelateerde waterbouw, die gebaseerd is op het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw).

Het betreft hier een aan de militair-strategische en civiele bouwkunde gerelateerde uiting van historische waterbouwkunde, namelijk een hoge duiker in een rivierdijk.

* Ensemblewaarden en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

* Het onderdeel is representatief omdat het een voorbeeld is van een als onderdeel van inundatiewerken gebouwde duiker en keersluis. De duiker / keersluis is tamelijk zeldzaam vanwege vormgeving, omvang en uitvoering met schuif, schotbalken en enkele keerdeur.

* Het onderdeel is gaaf bewaard omdat hoofdvorm, bouwkundige detaillering en verschillende onderdelen herkenbaar zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie